

VIRI SOCIALNEGA DELA

Da bi lahko razumeli sedanje značilnosti, naravo, položaj in dileme socialnega dela, je treba ugotoviti, kateri pojavi v preteklosti in v katerem družbenozgodovinskem trenutku so vplivali na njegov nastanek in so pomembneje oblikovali njegove temeljne prvine (cilji, načela, etika, predmet in metode dela). Vire socialnega dela pojmuje zelo široko. Mednje štejemo vse tiste družbene pojave, v katerih lahko prepoznamo vsaj enega izmed vidikov predmeta dela socialnega dela (varstvo, pomoč, spreminjanje, spodbujanje razvoja, socialna integracija, soustvarjanje konteksta za reševanje socialnega problema).

Vire socialnega dela delimo na:

- **posredne:** so k socialnemu delu prispevali določene ideje, cilje, spoznanja, uporabne praktične izkušnje;
- **neposredne:** so direktno vplivali na nastanek in značilnosti socialnega dela.

Skupni imenovalec vseh virov je tisto, kar spodbuja pozitivne spremembe tako pri posamezniku in družbenih skupinah, kakor tudi v širši družbeni skupnosti.

Posredni viri socialnega dela

- **Družina:** Družina je vedno opravljala tudi določene varovalne ali socialnovarstvene funkcije. Prvi socialnovarstveni predpisi so se sklicevali na družino kot nosilko nalog socialnovarstvene institucije. V družini (na neprofesionalni ravni) potekajo vse tiste aktivnosti, ki jih razumemo kot predmet dela socialnega dela v praktičnem smislu. Družina zagotavlja *varstvo* svojih članov, jih ščiti in jim daje potrebno *pomoč*, kadar jo potrebujejo (otroci, bolniki, invalidi, starostniki); družina kot skupina se neprestano *razvija* in spreminja, prav tako pa se *spreminjajo* in razvijajo posamezni člani. Družina je prav tako nenadomestljiv dejavnik *socialne integracije* njenih članov, še posebej v obdobju primarne socializacije. Družina je tudi vedno pomembnejše *področje* oziroma *ciljna skupina*, kjer se opravlja strokovno socialno delo. Cilj socialnega dela z družino je podpreti, razviti ali nadomestiti tiste družinske funkcije, ki jih družina sama ne zmore ali ne zna opravljati.
- **Običaji in morala:** Pomemben posredni vir socialnega dela so nedvomno izkušnje medčloveške vzajemnosti in oblike medsebojne pomoči, ki slonijo na običajih in morali. Te so v določeni meri pogoj za ohranitev življenja in izboljševanje njegove kakovosti. V teh elementarnih človeških dejavnostih ima profesija socialnih delavcev korenine svoje dejavnosti.
 - Vsebina običajev (ustaljen način vedenja, ki velja kot obvezen, pri čemer se kršitev družbeno sankcionira) se izraža kot *varstvo* in zaščita članov neke skupnosti, kot oblika in motiv za medsebojno *pomoč* in skrb za *razvoj* vsakega posameznika in skupnosti kot celote, kot *spreminjanje* življenjskih pogojev skupnosti in posameznikov, kot zagotavljanje pogojev za *socialno integracijo* članov in skupnosti kot celote in tudi kot *soustvarjanje* novih, ustrežnejših razmer.
 - Bistvo moralne (skupek družbenih predpisov, sankcioniranih z notranjo sankcijo; bolj ko je ponotranjena, bolj je učinkovita) aktivnosti je ustvarjanje nove vrednosti v medčloveških odnosih. Temeljno moralno dejanje je *ustvarjanje novega odnosa* med dvema človekoma, od katerih je vsaj eden nosilec *zavestne misli* o novem odnosu in uresničenju te misli.
- **Religija:** Religija je sistem verovanja in delovanja, s pomočjo katerega se skupina ljudi sooča s poslednjimi problemi človeškega življenja. Religijo štejemo med vire socialnega dela, po eni strani zaradi nekaterih idejnih sorodnosti, izraženih skozi humanost ali širše, spiritualnost, po drugi zaradi socialnovarstvene prakse, ki so jo razvijale različne religije. Socialna

usmerjenost in dejavnost, ki je prisotna v vseh velikih svetovnih religijah, izhaja iz socialno-integrativne funkcije religije, ki se izraža na dva načina:

- pripadniki enega verovanja sestavljajo versko skupnost in imajo kot takšni določene dolžnosti v medsebojnih odnosih,
- določena religija lahko opravlja tudi vlogo ideološkega povezovanja posvetne družbe (države) – zelo močno v preteklosti.
- **Miselni in idejni tokovi socialnega dela:** Iz filozofije izvirajoči miselni tokovi, ki jih je socialno delo sprejelo kot svoja izhodišča, so humanizem, etika, utopični socializem in marksizem.
- **Družbena gibanja:** Družbeno gibanje pomeni dejavnost družbene skupine ali več skupin, ki poteka kontinuirano, da bi se dosegli določeni cilji. Ti cilji predstavljajo predvsem spremembe v družbeni strukturi ali prizadevanje, da bi se obstoječi družbeni sistem ohranil. V vseh procesih se poudarja človek kot posameznik ali pa ljudje kot množica svobodnih posameznikov in vključujejo zavest o človekovi ustvarjalnosti in svobodi v odnosu do sveta. Družbena gibanja, ki so za socialno delo pomembna zaradi ciljev in dosežkov: renesansa (pravica posameznika do svobodne izbire), reformacija (delo postane vrednota), francoska revolucija (humanistične ideje, Deklaracija o pravicah človeka in državljana), organizirane oblike boja delavskega razreda (zahteva po enakosti ne glede na socialno-ekonomski položaj, ukinitvev privatne lastnine, osvobajanje ljudi od izkoriščanja).

Neposredni viri socialnega dela

- **Solidarnost in samopomoč:**
 - Solidarnost pomeni vzajemno pomoč, povezanost, občutek za skupno korist v smislu gesla »vsi za enega, eden za vse«. Solidarnost lahko obstaja kot občutek za drugega in razumevanje drugega ali drugih ali pa zgolj kot idejno strinjanje in ne pripelje do akcije (solidarnost v besedah). V praksi se uresniči (kot pomoč, varstvo, prevzemanje odgovornosti), kadar občutek za drugega spodbudi akcijo.
 - Samopomoč je lahko v kontekstu »kolektivne samopomoči«, najdemo pa jo tudi med temeljnimi načeli socialnega dela kot pomoč za samopomoč, kar pomeni, da se stroka že od samega začetka pri delu z uporabniki naslanja predvsem na njihove lastne sposobnosti in vire za reševanje težav, ki jih pestijo.
- **Dobrodelnost:** Dobrodelnost pomeni dajanje pomoči, predvsem materialne, vsem tistim, ki jo potrebujejo. Pomoč v okviru dobrodelnosti se navadno daje na zasebni osnovi in je namenjena specifičnim posameznikom ali skupinam v težki situaciji, daje pa jo bodisi posameznik bodisi organizacija. Bistvena razlika med socialnim delom in dobrodelnostjo je v tem, da namen slednjega ni spreminjanje življenjskih razmer ljudi. Dobrodelnost je mehanizem za trenutno zadovoljitev nekaterih materialnih potreb in v nekem smislu privede do nadrejenosti tistih, ki so srečnejši in lahko dajejo, nad tistimi, ki so manj srečni in morajo sprejemati.
- **Socialnovarstvena funkcija države:** »Socialnovarstvena dejavnost obsega preprečevanje in reševanje socialne problematike posameznikov, družin in skupin prebivalstva« (Zakon o socialnem varstvu). Socialnovarstvena funkcija države je razvidna predvsem na dveh področjih: pri razvijanju javnega oziroma socialnega skrbstva in pri uveljavljanju socialne zakonodaje. Socialnovarstvena vloga države se je razvijala in širila postopoma in se do danes v razvitem svetu približala »ideal« v smislu socialne in pravne države, ki prebivalcem zagotavlja temeljne socialne pravice in osebne svoboščine, civilna družba pa lahko s svojimi razvejenimi dejavnostmi ljudem zagotavlja socialno blaginjo.

- **Znanost:** Znanost je celostno znanje v določenem zgodovinskem obdobju in proces pridobivanja novih spoznanj o svetu (naravi in družbi). Znanost nastaja, se razvija in bogati v človekovi družbeni, zlasti proizvodni praksi, ki je s tega vidika usmerjena na čim popolnejše spoznanje naravnega in družbenega okolja. Znanost je torej eden od rezultatov človekovega aktivnega in zavestnega odnosa do okolja. Socialno delo temelji na znanstvenih spoznanjih, ki se uporabljajo v praksi.